Stelian DUMISTRĂCEL

Urmări ale emoției
(inclusiv pe teme pascale)

S. D. – din 1958, cercetător ştiinţific la Institutul de Filologie Română „A. Philippide" al Filialei Iaşi a Academiei Române şi, din 1996, profesor la Departamentul de Jurnalistică şi Ştiinţele Comunicării de la Universitatea „Al.I.Cuza". Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române (1978), „Doctor Honoris Causa" al Universităţilor „Dunărea de Jos" (Galaţi, 2011), „Alecu Russo" (Bălţi, 2012) şi „Vasile Alecsandri" (Bacău, 2017). Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Ultimele publicaţii: NALR. *Moldova şi Bucovina*, vol. IV (2014, în colaborare; premiul „B. P. Hasdeu" al Academiei Române), *Cuvintele, încotro? Lingvistică pentru toate televiziunile* (Polirom, 2017), *Spaţii pragmatico-discursive* (Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2017). Asociaţia Studenţilor Jurnalişti din Iaşi i-a închinat volumul aniversar *Împotriva derivei* (Adenium, Iaşi, 2017).

Emotivitate este un termen din sfera naturalului, însemnând „însuşirea de a fi emotiv", adică „impresionabil", „sensibil", şi numeşte, aşadar, în ceea ce-i priveşte pe oameni, calitatea de a fi stăpânit cu uşurinţă de emoţii, chiar de tulburări sufleteşti. Nu am urmărit statistici privitoare la procentul emotivilor printre semeni, dar se pare că acesta nu ar fi mulţumitor, de vreme ce, mai ales în discursul publicistic, sunt căutate, cu îndârjire, cuvinte în stare să provoace, artificial, o stare de neliniște, spre a da importanță și faptelor sau împrejurărilor banale.

Apocaliptice. Intenţia noastră iniţială era să titrăm acest articol prin subtitlul utilizat aici, dar, imediat, ne-am dat seama că trebuie să trimitem, firește, la Umberto Eco, pentru noi cel mai inspirat... titlier în materie de eficienţa comunicării cu publicul cititor de nivel (inclusiv al presei culturale). Părea doar că l-am copiat, şi ca atitudine, pe acest Magistru, pornind de la *Apocalittici e integrati*, studiu în care ni s-a propus, în urmă cu câteva decenii, o analiză a culturii de masă şi a mass-mediei, printre ale căror aspecte negative este tratată şi omogenizarea expresiei prin sloganuri şi locuri comune. Totuşi, nu renunţăm!

BDD-A28410 © 2018 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:46 UTC)

Uzuri și cazuri. Așadar, un nivel prea înalt față de clișeele agravante descriind realități prin care mass-media actuală încearcă să ne facă, din zori până în miez de noapte, și, iarăși, până în zori (după insomnii), să ne piară cheful de viață (ori să ne consoleze că am scăpat relativ teferi din ghearele nenorocirilor trâmbițate de istov?). Și, totuși, inventarul lingvistic emoțional fișat pare că anunță, cu obstinație, fără teamă și fără reproș, împrejurări care, dacă nu țin direct de sfârșitul lumii, reprezintă situații în care adjectivul tatonat înseamnă de la „înspăimântător", până la „fantastic", „fabulos", dacă nu „monstruos". Să vedem câteva uzuri și cazuri de apocalipsă, comparând, de regulă, titluri cu faptele în sine sau cu relatarea acestora.

Chiar apocaliptic? „13 feb. 2018 - O șoferiță a distrus 11 mașini și un stâlp, în Constanța. Martor: «E apocaliptic»" (/stirileprotv.ro/). Cuvintele unui actor, personaj public: „Ar fi apocaliptic ca Livulică să ajungă președintele sau premierul României" (/tribuna.ro/). Și un protest: „Cuvântul «apocalipsa» și derivatele sale sunt din ce în ce mai des folosite. Probabil că asta spune ceva despre starea lumii, despre răsunetul pe care îl au în sufletul nostru distrugerile violente, atacurile tot mai cinice asupra vieții, păcii și iubirii" (/semneletimpului.ro/).

Dezastre. Nu că nu ar exista așa ceva (vezi „Dezastrul de la Cernobîl"), dar faptul că, la un moment dat, la Drobeta-Turnu Severin se oprise furnizarea agentului termic („întrucât nu mai sunt bani pentru achiziția de ***compustibil***" - sic!) a fost anunțat drept „DEZASTRU pentru un ORAȘ ÎNTREG" (/evz.ro/) nu prea rezistă semantic. Translație: în zona grupului sanitar de la stația PECO Umbrărești, de pe șoseaua Adjud – Tecuci, niște bucureștence, nemulțumite, pe drept cuvânt, de... condiții, se revoltă: „Dăzastru, dragă!". Suntem fericiți că Sorana Cârstea a supraviețuit, ba mai obține și victorii, după ce, în septembrie 2014, citeam (sec): „Sorana Carstea, la pamant: Un nou rezultat dezastruos. Sorana Carstea isi continua anul dezastruos" (ziare.com).

Groaza. Dacă trecem peste filmele și poveștile de profil, putem ajunge la estetic, ridiculizând o pereche de... pantofi: „Ăștia sunt cei mai «de groază» pantofi din lume! Ai purta așa ceva?" (/click.ro/), iar o „noapte de groază" este, după un meci din „Europa League", aceea... nedormită de echipa care a pierdut cu scorul general de 0:2, așadar după „o umilință istorică" (/gsp.ro/). După ce „perechea Simona Halep/

BDD-A28410 © 2018 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:46 UTC)

Irina Begu ***au*** câștigat... titlul în proba de dublu din cadrul turneului WTA de la Shenzhen", prima, pe data de 6 ianuarie 2018, ar fi notat, pe pagina sa de twitter, „Grozav mod de a începe anul 2018" (/zf.ro/). Ana Blandiana: „Uneori, când sunt fericită într-adevăr, / Simt sau poate numai mi se pare, / Cum în vârful fiecărui fir de păr, / Îmi crește câte-o floare / Și știu că sunt grozav de frumoasă" (*Minunea*). Adică înfricoșător de frumoasă, de te poate lua groaza! Și nici vecinătatea îndreptățită etimologic nu prea contează, când este vorba de un scriitor: „Aceștia erau grozav de fericiți că groaznicul lor adversar fusese nimicit" (/books.google.ro/). Problema respectivă, ceva mai complicată, figurează în teoria superlativului românesc; când ne-am mai referit la aceasta, am trimis la un studiu al lui Jaques Byck, *«Désagréable» comme moyen de renforcement* (1937). Putem rămâne cu îndoieli; de exemplu, nu cumva formula este utilizată pentru a exprima ironia atunci când apare într-un exercițiu de analiză sintactică care sună astfel: „Spitalul e un loc grozav de simpatic unde sunt o mulțime de oameni mari", postat pe internet la adresa „brainly.ro›gimnaziu (clasele v-viii)". Oricum, rămân medicii, care, de exemplu, „sunt îngroziți cât de repede se poate vindeca tensiunea arterială fără medicamente"!

*

Portofoliul de biciuire a emoției ne permite să continuăm, întrucât fișierul privind expresia emoției inculcate silnic prin mass-media, de ai vrea să-l prezinți în două secvențe ale rubricii de față, este prea încărcat (ne-am ocupat, pe scurtături, abia de *apocaliptic*, *dezastru* și de *groază*; pentru cele două substantive, inclusiv derivatele). Invitându-i pe cititorii de limbă română de pe ambele maluri ale Prutului să colaboreze în ceea ce privește interpretarea includerii lor în discurs, aici abordăm, tot pe scurt, doar câțiva termeni care țintesc, și aceștia, spre spălarea și incendierea creierilor cititorilor. De-ți aduci aminte de ședințele de luni de la clasa D-lui Vucea (al lui Delavrancea), când era „zi de spus", elevii dezvoltând „cronica mahalalelor": capul unui copil făcut terci de un cal, copii decapitați de hoți, cu satârul, bărbat jupuit de viu și apoi „dumicat bucățele" (taxate de scriitor drept „scorneli încornorate"). Dar, cu presa e altceva!

BDD-A28410 © 2018 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:46 UTC)

Pirotehnice și belicoase. Contextul omologat pentru aducerea în discursul public a substantivului *bombă* este cel care se găsește, cu particularizare, în proiecția „Premierul Dăncilă mai numește o *bombă sexy* din Neamț” (drept „consilier de stat”; /voxbiz.ro/); alte ipostaze: „BOMBĂ la ANAF! Au fost DEMIȘI 24 de șefi”; „Lovitură bombă pentru România! Departamentul de Stat al SUA este dat în judecată...” (problema Soros); „anunț-bombă” (de la: Liviu Dragnea, „Dacia”; despre Firea etc.). Astfel că, treptat, ce să mai faci cu „bomba artizanală” care l-a lăsat infirm pe caporalul Cătălin-Cristian Olteanu din Batalionul 495 Manevră, aflat în misiune în Provincia Zabul din Afganistan...

Exploziv se află, de asemenea, pe un loc meritoriu, dar nu determinantul lui *material*, căci referirea se ocupă de neuronii noștri, de exemplu, „Anunț EXPLOZIV din Guvern, care [firește] provoacă un SEISM în Sistem” (/stiripesurse.ro/), „ATAC EXPLOZIV, la adresa procurorului Lazăr!” sau „Biliard Super Exploziv: ia-ți tacul și joacă meciuri explozive de biliard!” (altă adresă, inutilă!). Specii: „Seară explozivă la X-tv”, după cum există și „diareea explozivă”. Ca să nu mai vorbim de „*explozia* de prețuri înainte de Paști” (destui binevoitori, de găsit înainte de orice mare sărbătoare).

Telurice. Am aflat despre explozia provocând seismul „sistemului”, dar există numeroase alte înfricoșătoare combinații incitatoare; ceea ce pentru unii nu era decât, acolo, o „bombă”, pentru alții este „*Cutremur* la ANAF”. După cum se anunță, însă, de fapt, și un „CUTREMUR în Guvern! Mihai Fifor, ministrul Apărării, dat afară de Dragnea!”; printre „amănuntele INCENDIARE!” promise: respectivul „*ar putea* fi schimbat din funcție la prima remaniere guvernamentală” (/comisarul.ro/). A, nu, cel cu magnitudinea de 6,9 grade pe scara Richter a avut loc undeva în largul coastelor insulei Noua Britanie (aparținând de Papua Noua Guinee), iar organele abilitate au emis cuvenita avertizare de tsunami...

Catastrofe. Revenim la dimensiuni ale „apocalipticului”, deoarece s-au transmis „imagini apocaliptice in Africa! O crapatura uriasa a aparut in pamant si se intinde pe zeci de kilometri. Marturiile socante ale geologilor: *continentul* este la un pas de *catastrofa*”. Articolul respectiv anunță o „Catastrofă *de proporții* în sud-vestul Kenyei!” (/ciao.ro/).

BDD-A28410 © 2018 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:46 UTC)

Deci, putem avea catastrofe și mai așa și mai pe dincolo, după cum se poate aprecia; mai întâi, „Bianca D. este catastrofă la shopping", fenomen în creștere în cazul „Catastrofă la Dinamo: 3 dinamoviști, evoluție penibilă cu Juventus! Un singur remarcat" (/gsp.ro/). Dar, în materie de fotbal nu-i de joacă, o recunosc specialiștii: „«Lovitură istorică» / «Incredibil» / «Catastrofă». Presa internațională, după ce Argentina a fost umilită în Spania. 28.03.2018" (/digisport.ro/). Nu că nu s-ar ști, dar nu chiar totul: „Nu Titanic a fost cea mai mare catastrofă ***maritimă***. Povestea vaporului SULTANA" (/realitatea.net/; numai că vasul respectiv s-a scufundat pe ***râul/fluviul*** Mississippi, pe data de 27 aprilie 1865).

Carnagiile, spre sfârșit. Dacă ținem seama de sursa neologismului, fr. *carnage*, substantivul ar numi acțiunea de a ucide, de a desface în bucăți (de o manieră violentă și sângeroasă) un număr mare de animale sau de oameni, respectiv rezultatul acestei acțiuni. Așadar, substantivul (scris și *carnaj*), numește „uciderea în masă, masacrul", sens reflectat, aproximativ, de enunțul „Carnagiu în Coreea de Sud! Peste 29 de morți și zeci de răniți". Să se compare, însă, cu alte viziuni ale presei: „CARNAGIU în Spania, după ce s-a prăbușit podeaua unei discoteci. Douăzeci și două de persoane au fost rănite, noaptea trecută, după prăbușirea podelei unei discoteci din Adeje, pe insula Tenerife" (/stiripesurse.ro/; autorul știrii, Lucian Negrea, reporter). Sau: „Carnagiu pe o șosea din Lugoj... Accident rutier, pe centura Lugoj, între 2 autovehicule, 5 persoane implicate. Toate persoanele necesită îngrijiri medicale" (/observator.tv/). Oricum, slavă Domnului!

Și din fuga tastaturii, răzbunarea... *bunilor*: „Antonia, care are o relație amoroasă de ani *bunic c*u Alex V., a postat pe contul său de socializare două poze cu care ***i-a luat*** prin surprindere pe fanii săi" (/evz.ro/).

În continuare, despre limbajul exploziv pascal, punându-ne întrebarea dacă poate fi vorba despre un „discurs pascal" propriu-zis.

*

Date fiind obligațiile pe care ni le asumăm față de cititori, nu socotim de prisos precizarea că, pentru moment, lăsăm deoparte analize privitoare la prezența, în discursul public crizist, pentru fietece, a substantivelor agresive de tipul *cataclism*, *megacriză* sau *tragedie*, dar, mai

BDD-A28410 © 2018 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:46 UTC)

ales, a unor adjective cum sunt *fabulos*, *teribil* sau *terifiant*, pe care ni le rezervăm pentru alte articole. Ca să ne adunăm pentru fapte din discursuri și din activități la ordinea zilei, cele de violentare a spiritelor în grosolană legătură cu Paștile, cu Învierea Domnului.

Mizând pe flămânzenia ancestrală și, probabil, adresându-i-se psihologiei culegătorului în perpetuă căutare a hranei (semințe, rădăcini, larve), știrile, reportajele și chiar talk-show-urile tv s-au întrecut în alarme privind achizițiile pentru „masa de Paști". Mai întâi, cadrul general, exigențele: „Vinul nu poate lipsi de pe masă când vine vorba de sărbători"; „***De pe*** masa de Paște (noi zicem și scriem *Paști*!) a românilor carnea de miel este principalul sortiment!". Dar nu putem rămâne acasă; deci, „turismul de Paste: distractie pe litoral, traditii si mese imbelsugate in Bucovina, Maramures si Transilvania". Urmează, însă, teroarea prețurilor: „O familie cu venituri medii va cheltui în acest an cel puțin 500 de lei pentru a sărbători cum se cuvine Paștele, în condițiile în care o parte importantă din buget va fi folosită pentru a cumpăra carne de porc, de miel sau de pui" (/digi24.ro/); „O masă bogată de Paște costă câteva sute de lei". Sau: „Ouale rosii, pasca, cozonacul si carnea de miel nu ar trebui sa lipseasca de pe masa de Sarbatorile Pascale. Pentru ca aceasta sa fie cat mai imbelsugata, timisorenii trebuie sa scoata din buzunar sume destul de consistente" (se ajunge la „mai bine de 500 de lei pentru a avea bucate traditionale de Paste... vestea buna e ca, de obicei, mai ramane carne de miel si pentru congelator"; /opiniatimisoarei.ro/).

Un fior în plus (de pe acum): „Pregătiți-vă sufletește. Anul acesta masa îndestulată de Crăciun ***va fi*** un efort financiar serios, pentru cele mai multe familii din România" (/stirileprotv.ro/). Lăsăm pe altă dată discursul medical privind urmările îmbelșugărilor și îndestulărilor, pare-se obligatorii.

Pro domo (național). Dacă nu am putut rezerva masa într-o „locație" cu meniu de „fițe" (printre felurile de mâncare, cel puțin „somon la cuptor în crustă de muștar = somon, mărar, usturoi, ulei de măsline, muștar Dijon, coriandru, cimbru, piper, toate după gust", dacă nu, la „antreu" doar, „somon afumat cu hrean si capere, cascaval, pastrama de pui afumat, tartine cu icre de somon, surimi, salata rucola cu rosii cherry si mozzarella, muschi file, castravete cu crema de branza si ger-

BDD-A28410 © 2018 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:46 UTC)

meni, rulada de sunca si cascaval, masline, frittata de spanac cu bacon cu onion marmelade"), probabil pentru a ne mai îmbuna, unii ne servesc un dicton, care sună cam așa: „Nu-i mâncare ca *sarmaua*, nici hamburgher ca *pifteaua*"! Așadar, prin noi înșine! Atâta doar că, prin bucătăria epocii fanariote, am luat și *sarmaua* și *chifteaua* de la turci! Ceea ce nu ar conta prea mult (de la turci am luat și *ciorba*, iar de la slavi *borșul*!), numai că *PIfteaua* este de nivelul socio-cultural *libean* în loc de *lighean* (vezi și un sfat, la obiect, pe internet: „Dacă, totuși, insistați pe *piftele*, v-aș ruga să fiți consecvenți: nu mai ziceți nici *Chișinău*!"; /luciangavrila.ro/).

Nu doar verbalul. Un canal tv ne-a asigurat că va organiza cea mai grozavă sărbătorire creștină a Învierii. S-au oferit mostre: doamne, cele mai multe de a doua și de a treia vârstă, (probabil recuperator) gătite copios și rujate violent, se vaită, ca de Paști, mai întâi pe improvizații, unele destul de penibile (de tipul „Iartă-mă Doamne, că nici o porunca a ta nu am păzit. Iartă-mă Doamne, că în păcate de moarte am căzut mereu" /sic!/, ori „La tine vin, O, Domnul meu cel Sfânt, Cu păcatele mele care sunt, Mai iartă-mă, primește-mă, Cu toate relele ce le-am făcut"). Pentru ca, mai apoi, să treacă la huțului deșănțate, cu îndemnuri, verbale și gestuale nedisimulate, spre destrăbălări. Iar programul propriu-zis, în ceea ce privește partea a doua, va fi fost pe măsura reclamei: ca la crâșmă, cu bețivani dezlănțuiți! Doar e petrecere pascală!

Vocabularul de sezon nu putea lipsi: „În Joia Patimilor, audierea lui C. la Parlament"; „Cina cea de taină la... T14", dar și „Tăierea porcului din curtea SRI". Așadar, câte ceva se mai cunoaște! Iar celor care mai vor să afle, câteva cuvinte din partea unui cleric: „Pentru cei care merg însă după slujba de Înviere la discotecă sau în baruri [sau pe canalul Rtv, n.n.], ori se ghiftuiesc peste măsură, un sfat sincer: sărbătoarea Învierii lui Iisus Christos este doar o bucurie interioară, nicidecum un prilej de bețivăneală" (/opiniatimisoarei.ro/).

Se mai poartă! Opinii, post-hoc, ale unui simplu privitor: „De când a ajuns sărbătoarea de Paște să fie obiect de distracție? Nu de alta, dar au fost prezentate imagini din cluburi, pline de tot felul de pipițe și cocalari, care ciocneau ouă roșii la ora 00:00, exact cum ar desface o șampanie de revelion" (/calmbomb.eu/).

BDD-A28410 © 2018 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:46 UTC)

Boală veche! Deoarece numeroase din enunțurile citate anterior reprezintă, de fapt, titluri de articole sau de postări, nu putem trece cu vederea istoricul afacerii (ca să nu ne credem descoperitori ai vreunui stil – chiar minor!). Nu ne mai referim la schițe ale lui Caragiale pe tema unor titluri fantasmagorice din ziare, ci vom trimite la un reflex al acestei viziuni, ca extensie în formulări-diagnostic pe care le datorăm lui Alexandru Vlahuță (1858-1919), poet şi prozator, dar care a fost şi gazetar: editor al revistei „Vieața" (1893–1896), şi, apoi, împreună cu G. Coşbuc, director al „Sămănătorului" (1901). Parcă interferând sarcastice poziționări tematice ale lui Caragiale, iată sfaturile ironice pe care Vlahuță le dădea, pentru reuşită, poeților: „La titlu să iai seama: sonor, bombastic, vag / Şi cu ceva macabru, să ne-nfiori din prag. / Căci titlul e alarma. Ca-n trâmbiță să-l suni: *O inimă în flăcări, La casa de nebuni, / În criptă, Flori de sânge…* şi nu-i zor nicidecum / Ca titlul cu povestea să aib-acelaşi drum" (*Slăvit e versul*). A nu se confunda cu titluri de mai sus!

BDD-A28410 © 2018 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:46 UTC)